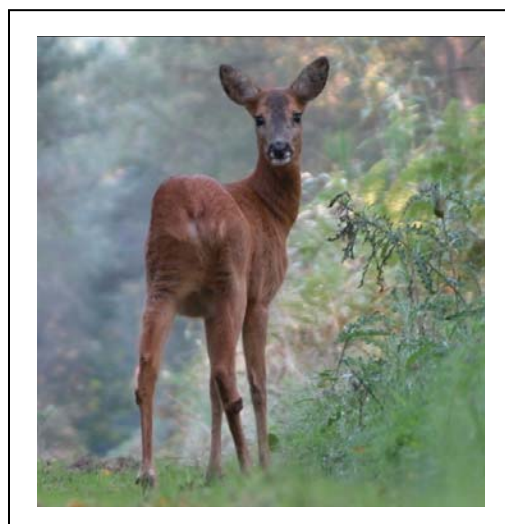

Draaiboek voor het opmaken van een wildbeheerplan

Opgemaakt in opdracht van de Afdeling Bos & Groen
Ministerie van de Vlaamse gemeenschap

Casaer Jim , Baert Peter, Neukermans Axel, Vercammen Jan & Lepez Ilse

Juni 2004

IBW.W.R.2004.002

Colofon

Casaer Jim, Baert Peter, Neukermans Axel, Vercammen Jan & Lepez Ilse
Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap
Gaverstraat 4, 9500 Geraardsbergen
www.ibw.vlaanderen.be
email: jim.casaer@lin.vlaanderen.be

Wijze van citeren: Casaer, J.//Neukermans, A.//Baert, P.//Lepez, I. 2004. Draaiboek voor het opmaken van een wildbeheerplan. IBW W WR 2004.001. Juni 2004. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, Geraardsbergen.

Trefwoorden: wildbeheereenheid, wildbeheerplan

Depotnummer: D/2004/3241/172

Draaiboek voor het opmaken van een wildbeheerplan

Samenvatting

Dit document werd opgemaakt op vraag van de Afdeling Bos & Groen.

Waar aanvankelijk gevraagd werd om voor de verschillende mogelijke situaties in Vlaanderen ‘model-wildbeheerplannen’ op te maken, werd de opdracht in een later stadium gewijzigd. Er werd geopteerd voor het ontwerpen van een algemeen draaiboek dat kan gebruikt worden als handleiding bij het opmaken van wildbeheerplannen.

Het voorliggende document werd op basis van internationale literatuur opgemaakt in samenspraak met een aantal test-wildbeheereenheden, de Afdeling Bos & Groen en de Afdeling Natuur. De voorgestelde procedure werd m.a.w. aan de Vlaamse realiteit getoetst.

Er werd naast een ‘minimaal scenario’, dat resulteerde in het ‘beperkt wildbeheerplan’ en voldoet aan de wettelijk bepaalde vereisten, tevens een draaiboek voor een ‘uitgebreid wildbeheerplan’ uitgewerkt.

Dit laatste document bevat een aantal extra tabellen die door de wildbeheereenheid gebruikt kunnen worden om de door hen voorgestelde beheerdoelstellingen en de hiervoor gekozen maatregelen toe te lichten en knelpunten of mogelijke conflictsituaties in het kader van het wildbeheer te verduidelijken.

Dit document bevat alle tabellen die ingevuld moeten worden voor beide versies en een Word-document dat als leidraad voor de tekstuele toelichting bij de tabellen gehanteerd kan worden. Het eerste deel van het document geeft uitleg bij de gehanteerde begrippen en verduidelijkt het hoe en waarom van het wildbeheerplan aan de hand van voorbeelden en internationale literatuur.

Dit document en de verschillende bijlagen met hun respectievelijke tabellen afzonderlijk kunnen op de website www.ibw.vlaanderen.be gedownload worden.

Inhoudsopgave

Inleiding en probleemsituering.....	5
Aanpak en structuur	6
1. Inleiding.....	6
2. Doelstellingen (WAT willen we bereiken?)	7
2.A. Algemene doelstellingen (langetermijnplanning)	7
2.B. Concrete/technische doelstellingen (kortetermijnplanning)	7
3. Maatregelen (HOE willen we de doelstellingen bereiken?)	9
4. Evaluatie.....	12
Samenvatting deel I	13
Resultaat.....	14
5. Algemeen	14
6. Liggingsplan.....	14
6.A. Beperkt wildbeheerplan	15
6.B. Uitgebreid wildbeheerplan	18
Literatuurlijst.....	18
Bijlage I. Beperkt wildbeheerplan	19
Tabel 1: Jachtvelden	28
Tabel 2: biotopen en grondgebruik	29
Tabel 3: populatietrends periode – wildinvoergegevens	30
Tabel 4: doelstellingen en maatregelen	31
Bijlage II. Uitgebreid wildbeheerplan	32
Tabel 1: Jachtvelden	44
Tabel 2: biotopen en grondgebruik	45
Tabel 3: populatietrends periode – wildinvoergegevens	46
Tabel 4: voorjaarsdensiteit laatste jachtjaar (absolute cijfers – per jachtveld)	47
Tabel 4: afschot per km2 in het laatste jachtjaar (absolute cijfers – per jachtveld)	48
Tabel 5: valwild	49
Tabel 5 bis: valwild laatste kalenderjaar / oorzaken	50
Tabel 6: Overzicht van gebieden met jachtbeperkingen of jachtverbod	51
Tabel 7: land- en tuinbouwschade	52
Tabel 8: belangrijkste boscomplexen	53
Tabel 9: doelstellingen en maatregelen	54
Tabel 10: aanwezigheidslijst zoogdieren	55
Tabel 11: dag- en nachtroofvogels	56
Tabel 12: probleemsoorten	57

Inleiding en probleemsituering

Het huidige besluit betreffende de voorwaarden tot erkenning van een wildbeheereenheid (BVR 1/12/1998) definieert een wildbeheereenheid als volgt (art. 1.3°):

Wildbeheereenheid: een samenwerkingsverband tussen jachtrechthouders binnen een ruimtelijk begreemd gebied dat meerdere jachtterreinen omvat en waarin een planmatig wildbeheer wordt gevoerd gericht op het handhaven of ontwikkelen van een ecologisch verantwoorde wildstand als onderdeel van een breder faunabeheer, met inachtneming van de belangen van en met de medewerking van derden in hetzelfde gebied;

Om erkend te kunnen worden moet een wildbeheereenheid o.a.

art. 2.5.5° *een wildbeheerplan opstellen dat door de algemene vergadering bij eenparigheid van stemmen van de leden jachtrechthouders wordt goedgekeurd; het plan moet ten minste de in bijlage bij dit besluit vermelde gegevens bezitten (cf. beperkt wildbeheerplan).*

De in bijlage vermelde gegevens zijn:

1. *Inventarisatie*
 - a. *lijst van de jachtrechthouders en oppervlakte van de jachtterreinen*
 - b. *situatieplan (1/10.000 of 1/25.000)*
 - c. *aanduiding van vegetaties vermeld in de bijlagen IV en V van het besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbewoud en het natuurlijk milieu (dient actueel niet meer door de wildbeheereenheid opgesteld te worden)*
 - d. *biotoopbeschrijving - grondgebruik*
 - e. *wildstand*
2. *Beheerdoelstellingen*
3. *Beheermaatregelen*

In opdracht van de Afdeling Bos & Groen werd door het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, in samenwerking met een aantal 'test-wildbeheereenheden', met name de WBE 'De Zwart Beek', de WBE 'Vrije Generale Polder' en de WBE 'Het Netebroek-Balen', een draaiboek ontwikkeld en uitgetest voor het opmaken van dit wildbeheerplan. De resultaten van deze oefening werden teruggekoppeld met de verantwoordelijken voor Jacht- en Faunabeheer van de verschillende buitendiensten van de Afdeling Bos & Groen en met het hoofdbestuur van de Afdeling Natuur. Hun opmerkingen werden gebruikt om het ontwerp verder bij te sturen.

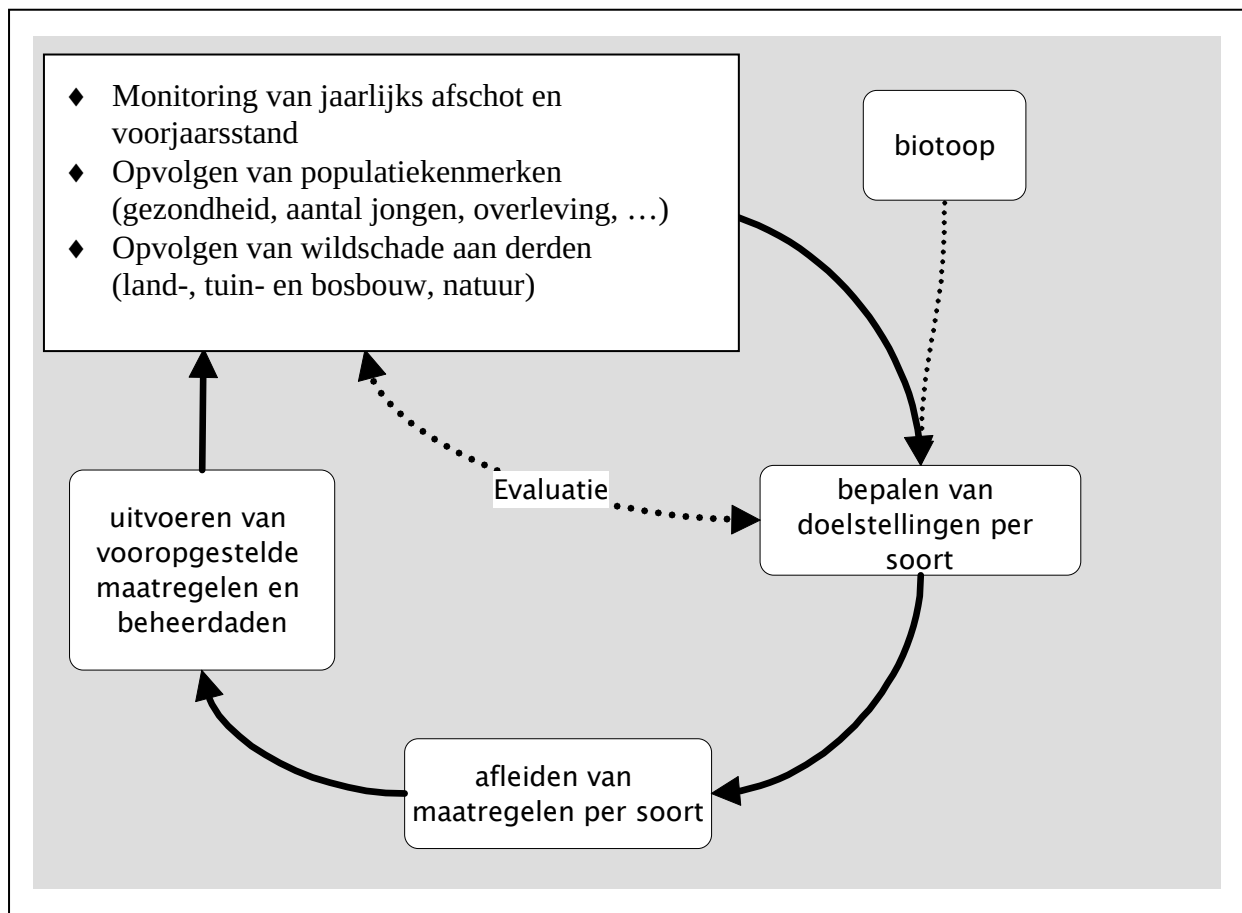
De uiteindelijke bedoeling van dit document is enerzijds tot een grotere volledigheid van de informatie vervat in de wildbeheerplannen te komen en anderzijds een verregaande uniformisering van de wildbeheerplannen te verwezenlijken. Deze uniformisering is noodzakelijk om de resultaten en problemen van het wildbeheer uit verschillende delen van Vlaanderen met elkaar te kunnen vergelijken en de mogelijkheid te creëren het lokale wildbeheer te evalueren en waar nodig bij te sturen. Dit laatste is noodzakelijk indien men de wildbeheereenheden effectief als medebeheerders van de open ruimte wil inschakelen (zie Milieubeleidsplan 2003 – 2007).

Aanpak en structuur

1. Inleiding

Uitgangspunt voor het draaiboek was de stelling dat het wildbeheerplan alle, maar dan ook enkel die informatie moet bevatten die een evaluatie van het voorgestelde beheer mogelijk maakt. In het verleden werd bij de controle van de ingediende wildbeheerplannen immers geconstateerd dat een aantal wildbeheerplannen te weinig informatie bevat om een evaluatie mogelijk te maken, terwijl andere plannen informatie bevatten die voor een evaluatie van het wildbeheer sensu strictu niet relevant waren (b.v. gegevens uit de GNOP's). Veel wildbeheerplannen beperkten zich bovendien tot het formuleren van 'mogelijke beheer- en biotoopverbeterende maatregelen' zonder deze te koppelen aan een aantal concrete acties op het terrein.

Om een evaluatie en eventuele bijsturing van het beheer mogelijk te maken, is het echter noodzakelijk de doelstellingen en maatregelen voor het beheer enerzijds en de verwachte resultaten van het beheer anderzijds duidelijk te documenteren (Jenkins & Edwards 2000). De gevolgen van het beheer laten zich afleiden uit de schattingen van de voorjaarsstand, de afschotstatistiek en een aantal kwalitatieve populatieparameters (gezondheidstoestand, voortplantingssucces, overleving van jonge dieren en populatiestructuur) enerzijds zowel als uit het opvolgen van de schade aan derden (zoals de land-, tuin- en bosbouw of de natuursector) anderzijds. De resultaten van het vroegere wildbeheer vormen de uitgangstoestand voor het toekomstig beheer en zijn bijgevolg mee richtinggevend voor het bepalen van de doelstellingen en maatregelen voor de volgende beheerperiode.

Figuur 1: Schema voor wildbeheer.

Deze vorm van wildbeheer is gebaseerd op de basisideeën van ‘adaptive management’, waarbij het monitoren van de gevolgen en resultaten van het beheer en het tijdig bijsturen van het beheer, de kernelementen vormen. Deze manier van werken houdt ook automatisch rekening met het feit dat tal van elementen niet gekend zijn en laat dus toe een zeker vorm van onzekerheid in het bepalen van het beheer te integreren. Volgens de IUCN-verklaring van Amman (2000) kan het gebruik van wildsoorten onder bovenstaande randvoorwaarden een instrument zijn in de strijd tegen het verlies aan biodiversiteit.

Het goed documenteren van de uitgangssituatie, doelstellingen en verwezenlijkte maatregelen vormt bovendien een van de belangrijkste mogelijkheden om kennis te verwerven omtrent wildbeheer, de beheerde diersoorten en hun ecosystemen. De beheerbeslissingen worden immers steeds genomen op basis van de huidige kennis en de daaruit voortvloeiende hypothesen over de gevolgen van mogelijke beheerkeuzes. De resultaten van het uitgevoerde beheer zijn vervolgens een bevestiging of een weerlegging van de veronderstelde mechanismen en vormen zo als het ware keer op keer nieuwe veldexperimenten. Het planmatige van het wildbeheer (of duurzaam gebruik van wildsoorten) – zoals vastgelegd in de wildbeheerplannen – is in deze context dan ook essentieel.

2. Doelstellingen (WAT willen we bereiken?)

2.A. Algemene doelstellingen (langetermijnplanning)

Definitie: Algemene doelstellingen geven aan wat men op lange termijn (al dan niet soortspecifiek) wil bereiken door middel van het voorgestelde wildbeheer. Dit is dus een langetermijnplanning.

De mogelijke algemene beheerdoelstellingen in het kader van wildbeheer zijn beperkt en kunnen tot een van de volgende (of een combinatie ervan) herleid worden (Lancia et al. 1996, Van den Berge et al. 2003):

- de soort **beschermen**, wat resulteert in een stijging van de populatieaantallen (van een bepaalde soort);
- de soort optimaal (maximaal) duurzaam gebruiken (**oogsten**), wat zowel een daling als het constant houden van de populatieaantallen kan betekenen. Deze maximalisatie of optimalisatie kan zowel kwantitatief als kwalitatief zijn (gezondere dieren, zwaardere dieren of betere kosten-batenbalans);
- de negatieve gevolgen van de aanwezigheid van een soort beperken/eliminieren (**schadebeperking/preventie**) door de populatieaantallen te laten dalen of door het nemen van preventieve beschermingsmaatregelen tegen wildschade;
- stimuleren van een **spontane ontwikkeling** (bv. als wetenschappelijk experiment om na te gaan of een bepaalde situatie naar een stabiel evenwicht kan evolueren), wat neerkomt op het laten fluctueren van de populatieaantallen zonder actief in te grijpen.

2.B. Concrete/technische doelstellingen (kortetermijnplanning)

*Definitie: de technische doelstellingen vormen de vertaling van de langetermijndoelstelling naar **concrete, meetbare, te realiseren doelstellingen**.*

De technische doelstellingen geven aan welk meetbaar resultaat men probeert na te streven binnen de termijn van het wilbeheerplan.

B.v. 1a Het beschermen van de patrijs als soort zal in veel gebieden één van de algemene doelstellingen voor het wildbeheer zijn. Deze algemene doelstelling moet echter vertaald worden naar een concrete technische doelstelling, zoals bijvoorbeeld het doen toenemen van het aantal koppels in het gebied (hogere voorjaarsstand) of het verhogen van de overlevingskansen van de jonge dieren. De manier waarop men deze technische doelstellingen hoopt te verwezenlijken, zijn de maatregelen. Het bepalen van de maatregelen wordt in het volgende deel van de tekst besproken.

De doelstellingen die in de tabel ‘doelstellingen en maatregelen’ in het draaiboek voor het wildbeheerplan vermeld worden (zie verder), zijn voornamelijk technische doelstellingen (= ‘td’), die dus een concrete vertaling moeten zijn van de algemene (soortgerichte) doelstellingen. De achterliggende algemene doelstellingen kunnen meestal uit de gegevens betreffende de wildstand en de afschotstatistiek of uit de technische doelstellingen zelf afgeleid worden. Optimaal is het, in de begeleidende tekst, de achterliggende algemene doelstelling per soort toe te lichten.

Een uitzondering op deze regel is de algemene doelstelling **‘beperken van de negatieve gevolgen van de aanwezigheid van een soort’**, aangezien deze in een zeer groot aantal mogelijke technische doelstellingen vertaald kan worden. Er werd daarom geopteerd deze algemene doelstelling eveneens te weerhouden als mogelijke doelstelling in het draaiboek. Wel dient de wildbeheereenheid die deze doelstelling kiest in de tekstuele toelichting aan te geven welke technische, meetbare doelstelling (b.v. afname van het aantal schadeclaims) binnen de termijn van het wildbeheerplan nagestreefd wordt.

De keuze van de algemene doelstellingen wordt grotendeels maatschappelijk bepaald en op dit niveau wordt de wildbeheereenheid dan ook geacht rekening te houden met de belangen van derden in het gebied, conform de bepalingen van artikel 1.3° van het besluit van de Vlaamse Regering van 1/12/1988:

*3° Wildbeheereenheid: een samenwerkingsverband ... gericht op het handhaven of ontwikkelen van een ecologisch verantwoorde wildstand als onderdeel van een breder faunabeheer, **met inachtneming van de belangen van en met de medewerking van derden in hetzelfde gebied;***

Er dient o.a. ook rekening gehouden te worden met de doelstellingen die vanuit de sector natuur geformuleerd worden, aangezien deze een zeer grote invloed kunnen hebben op het bepalen van de doelstellingen van het wild(fauna)beheer. Bovendien hebben doelstellingen van natuurbeheer, omwille van hun meestal gebiedsgericht karakter, een directe invloed op de keuze van de beheermaatregelen die gehanteerd kunnen worden in het kader van wildbeheer.

Hoewel de doelstellingen normaal gekozen dienen te worden op het schaalniveau van de wildbeheereenheid zelf, kan het nemen van maatregelen om bij te dragen aan het verwezenlijken van regionale, nationale of Europese wild(fauna)doelstellingen of natuurbeheerdoelstellingen, een doelstelling op zich vormen. Men kan hier bijvoorbeeld denken aan het herstel van wildpopulaties die Europees een sterke terugval kennen of omgekeerd aan het bestrijden van een soort in het kader van een regionale bestrijdingscampagne (b.v. ratten, exoten).

Mogelijke doelstellingen weerhouden in tabel 'doelstellingen en maatregelen' van het draaiboek

De eerste vier doelstellingen (1.A. – 1.D.) zijn technische doelstellingen. Tussen haakjes wordt steeds aangegeven van welke algemene doelstellingen zij een concrete vertaling kunnen zijn.

De nummers die starten met een '2' (2.A. → 2.G.) verwijzen naar de mogelijke maatregelen (zie verder).

1.A. Toename van de voorjaarsstand (bescherming van de soort)

De soort doet het slecht (b.v. kleinwildsoorten) en er zijn mogelijkheden om de voorjaarspopulatie te doen toenemen zonder een maatschappelijke aanvaardbare schadedrempel te overschrijden (patrijs, haas,...), eventueel in combinatie met doelstelling 1.C. of 1.D.

1.B. Behoud van de voorjaarsstand (bescherming van de soort, duurzaam gebruik van de soort)

De soort vertoont een relatief stabiele of constante voorjaarsstand, die in overeenstemming is met de draagkracht van het gebied en niet voor onaanvaardbare schade in het voorjaar zorgt (b.v. ree). De doelstelling van het beheer is een achteruitgang van de voorjaarsstand tegen te gaan, eventueel in combinatie met doelstelling 1.C. of 1.D.

1.C. Behoud van het jaarlijkse afschot (oogst) (duurzaam gebruik van de soort)

Wanneer zowel het afschot als de voorjaarsstand van de soort de laatste jaren constant waren of lichtjes stegen, kan ervoor geopteerd worden om ook voor de volgende jaren een constant afschotniveau als doelstelling voor het wildbeheer te kiezen, eventueel in combinatie met doelstelling 1.A. om een achteruitgang van de populatie te voorkomen.

1.D. Verhogen van de jaarlijkse oogst (afschot) (duurzaam gebruik van de soort)

Deze doelstelling kan een maatregel zijn in het kader van schadebeperking. Het kan echter ook een doelstelling van het beheer zijn om de jaarlijkse oogst te doen toenemen en dit door bijvoorbeeld de voorjaarsstand ook te doen toenemen door bijvoorbeeld habitatverbetering (2.C.).

1.E. Beperken van de negatieve gevolgen van de aanwezigheid van de soort

Hierbij gaat het erom de schade of problemen veroorzaakt door de aanwezigheid van een soort te beperken en dit ofwel in combinatie met een constante voorjaarsstand (1.B.) of door een lagere voorjaarsstand via een hoger afschot (2.A.) of door het nemen van preventieve maatregelen (2.G.) of het wijzigen van de bejagingsmethode (2.F.).

1.F. Andere mogelijke doelstellingen

Een andere mogelijke doelstelling zou het behoud van een gezondere populatie (conditie) kunnen zijn, wat dan weer een mogelijke vertaling van de algemene doelstelling van het optimaliseren van de jaarlijkse oogst is. Ook een betere afstemming van de jacht op andere medegebruikers van de open ruimte (toerisme) (b.v. ree) zou een algemene doelstelling van het beheer kunnen zijn.

3. Maatregelen (HOE willen we de doelstellingen bereiken?)

Definitie: een beheermaatregel is een actie die ondernomen wordt om de vooropgestelde technische doelstelling te verwezenlijken.

Eens de doelstellingen gekozen, dient beslist te worden welke 'acties' of 'maatregelen' genomen zullen worden om de doelstelling te verwezenlijken. Waar de keuze van de algemene wildbeheerdoelstelling in sterke mate een maatschappelijke en politieke keuze is, die een waardeoordeel inhoudt, is de keuze van de maatregelen, net zoals die van de technische

doelstelling, een technische beslissing. Deze beslissingen moeten vooral gebaseerd zijn op wetenschappelijke kennis en ervaring, eerder dan op waardeoordelen.

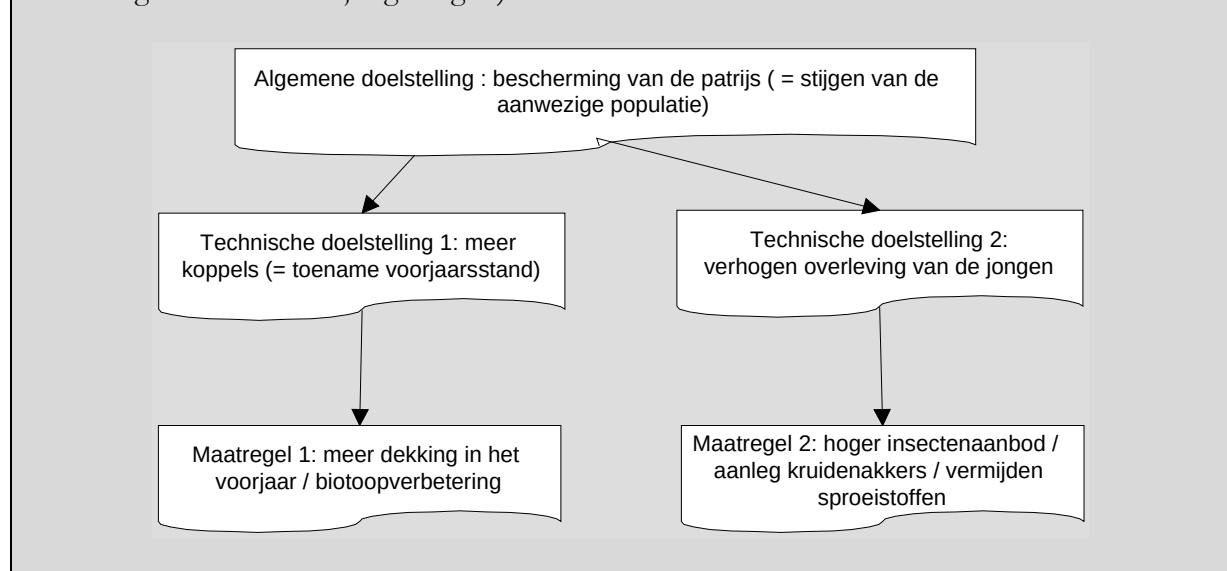
De maatregelen die men kan nemen in het kader van wild(fauna)beheer om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken, kunnen zich enerzijds situeren rond het manipuleren van het totaal aantal aanwezige dieren van een soort:

- ✓ *populatie doen toenemen;*
- ✓ *populatie doen afnemen;*
- ✓ *populatie constant houden;*
- ✓ *populatie laten fluctueren zonder actief in te grijpen.*

Belangrijk is het hierbij te erkennen dat ‘niet actief ingrijpen’ net zo goed als ‘wel actief ingrijpen’ een weloverwogen beheerkeuze is, die het beste antwoord dient te zijn op de vraag hoe men vanuit de huidige waargenomen situatie de gekozen doelstellingen kan bereiken (*figuur 1*). Vermits er een beslissing genomen moet worden om ‘niet actief in te grijpen’ is dit een maatregelkeuze zoals elke andere (Krausman 2002).

Naast ingrepen op het niveau van het aantal dieren, kunnen anderzijds ook maatregelen genomen worden die te maken hebben met biotoopverbetering, schadepreventie, predatie- i.p.v. predatorvermindering of met de wijze waarop gejaagd wordt. Bij deze laatste optie blijft het jaarlijkse aantal geschoten dieren constant (oogst), maar wordt op een andere manier gejaagd. Hierdoor kan een constante oogst toch gecombineerd worden met het bereiken van bijvoorbeeld een hogere voorjaarsstand en/of een vermindering van schade (zie verder).

B.v. 1b. In het hierna aangehaalde voorbeeld betreffende de bescherming van de patrijs zouden de maatregelen kunnen zijn, bijvoorbeeld het uitvoeren van biotoopverbeterende maatregelen (meer koppels) of het voorzien van braakliggende stukken met meer insecten (verhogen overlevingskansen van de jonge vogels).

Bij het kiezen van een beheermaatregel dient men steeds elke maatregel af te wegen tegen andere realistische beheermaatregelen. Het vergelijken van een beheermaatregel met een utopisch ideale situatie is zo goed als zinloos (Bolton 1997). Een zeer goed hulpmiddel voor het kiezen van een geschikte beheermaatregel is gebruik te maken van een zgn. beslissingsmatrix waarin de efficiëntie, de haalbaarheid en de randvoorwaarden van de beheermaatregel geanalyseerd kunnen worden. Deze beslissingsmatrix omvat de verschillende deelaspecten van de maatregel die onderzocht moeten worden alvorens een keuze te maken (Caughley & Sinclair 1994). Het

afwegen van het belang van de verschillende deelfacetten van de beslissingsmatrix t.o.v. elkaar is een keuze waarvoor de beheerder zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

- ✓ *ecologisch*: doet de maatregel niet meer kwaad dan goed? Op welke termijn en hoe zal de maatregel bijdragen aan het verwezenlijken van de doelstelling?
- ✓ *technisch*: is het uitvoeren van de maatregel technisch mogelijk?
- ✓ *praktisch*: kan deze techniek ook met succes toegepast worden op het terrein? Veel methoden zijn technisch misschien wel mogelijk maar kunnen enkel door gespecialiseerd personeel geïmplementeerd worden, of zijn zinloos indien ze niet over het volledige werkingsgebied uitgevoerd kunnen worden.
- ✓ *wettelijk*: is het toegestaan, zijn er uitzonderingsvergunningen nodig?
- ✓ *economisch*: is het economisch rendabel of wenselijk (i.v.t. alternatieven)?
- ✓ sociaal aanvaardbaar?
- ✓ politiek een goede keuze?

Mogelijke beheermaatregelen die weerhouden werden in de tabel 'doelstellingen en maatregelen' van het draaiboek voor de wildbeheerplannen

2.A. Toename van het afschot

Wanneer ervoor gekozen werd de jaarlijkse oogst te verhogen als technische doelstelling (1.C.), is dit een noodzakelijke maatregel. Ook in het geval van doelstelling 1.E. of 1.F. is deze maatregel mogelijk, echter vaak in combinatie met andere maatregelen (2.D., 2.F., 2.G.).

2.B. Afname van het afschot

Wanneer er redenen zijn om te veronderstellen dat een (te) hoog afschot één van de oorzaken voor de lage voorjaarsstand is, kan men bij keuze van doelstelling 1.A. deze maatregel kiezen, meestal in combinatie met andere maatregelen (2.C., 2.D., 2.E.). Deze maatregel kan ook genomen worden in het kader van wetenschappelijk onderzoek om de gevolgen van deze maatregel op de populatieaantallen en/of het milieu na te gaan.

2.C. Habitatverbetering

Dit is een logische maatregel indien een hogere voorjaarsstand (1.A.) en een mogelijk hoger afschot (oogst) nagestreefd worden (1.D.) of indien men het huidige afschotniveau zeker wil stellen (1.C.). Ook in het kader van schade beperking kan dit soms een mogelijke oplossing bieden (zie ook 2.D.).

2.D. Rustzones

Net zoals habitatverbetering vormt ook de aanduiding van rustzones een van de mogelijkheden om een hogere voorjaarsstand te verwezenlijken, al dan niet in combinatie met een gelijkblijvend (1.C.) of een hoger jaarlijks afschot. Ook in het kader van schadebeperking kan het creëren van rustgebieden, in niet-schadegeroelzone zones, waar de dieren zich kunnen ophouden een belangrijke maatregel zijn.

2.E. Bijvoederen

Hiervoor geldt dezelfde redenering als bij de vorige twee maatregelen. Bijvoederen kan als maatregel tegen schade of voor het beperken van verkeersslachtoffers, met name om de dieren tijdelijk weg te houden van de schadegeroelzone gewassen of om de dagelijks foerageerbewegingen te verminderen, gehanteerd worden. Hierbij moet men er wel op letten dat het bijvoederen geen aanleiding geeft tot een toename van de populatiegrootte en dus op termijn voor meer problemen zal zorgen. Als maatregel voor doelstelling 1.E. of 1.F. dient deze maatregel vaak gecombineerd te worden met maatregel 2.A. (toename afschot) om de populatie constant te houden. Tot slot kunnen de maatregelen 2.C., 2.D. en 2.E. ook voor tal van andere doelstellingen (1.F.) een belangrijke rol spelen.

2.F. Wijziging van bejagingsmethode

Voor tal van doelstellingen kan een gelijk jaarlijks afschot (1.C.) doch verwezenlijkt op een andere manier (in tijd of ruimte) een zeer goede maatregel zijn. Zo kan men kiezen voor bejagingsmethoden die per jachtdag resulteren in een hoger afschot per 100 ha (b.v. meer geweren en/of trakkers), maar minder frequent dezelfde percelen bejagen. Dit resulteert in hetzelfde jaarlijks afschot doch opmerkelijk minder verstoring (b.v. haas) en mogelijk dus een hogere voorjaarsstand (1.A.). Omgekeerd kan een concentratie van de jacht (bestrijding) in de tijd (schadegeroelzone periodes) of ruimte (op en rond schadegeroelzone percelen/aanplantingen) gehanteerd worden als maatregel om de schade te beperken zonder het populatieniveau te moeten doen afnemen door een verhoogd afschot.

2.G. Andere

Hieronder kunnen alle mogelijke maatregelen vallen, gaande van wildspiegels en rasters (1.F.) tot bestrijding anders dan met het geweer (1.E.).

Overzicht van de mogelijke combinaties van doelstellingen en maatregelen zoals ze kunnen voorkomen in de tabel ‘doelstellingen en maatregelen’

Doelstelling	Klassieke combinaties (zeker niet limitatief)	Maatregel
1.A. toename voorjaarsstand	1.C., 1.D., 1.F. // 2.B., 2.C., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.A. toename afschot
1.B. constante voorjaarsstand	1.C., 1.D., 1.E., 1.F. // 2.B., 2.C., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.B. afname afschot
1.C. constante oogst (afschot)	1.A., 1.B., 1.F. // 2.C., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.C. habitatverbetering
1.D. toename oogst (afschot)	1.B., 1.C., 1.D., 1.F. // 2.A., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.D. rustzones
1.E. beperken negatieve gevolgen	1.C., 1.D., 1.E., 1.F. // 2.B., 2.C., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.F. wijziging bejagingsmethode
1.F. andere	1.A., 1.B., 1.C., 1.D., 1.F. // 2.B., 2.C., 2.D., 2.E., 2.F., 2.G.	2.G. andere

4. Evaluatie

De evaluatie van het wildbeheerplan gebeurt steeds op twee niveaus:

1. enerzijds wordt nagegaan of de vooropgestelde maatregelen effectief uitgevoerd werden. Hierbij wordt hoofdzakelijk de werking van de wildbeheereenheid geëvalueerd. Indien er geen goede verantwoording bestaat om te verklaren waarom de door de wildbeheereenheid vooropgestelde maatregelen niet verwezenlijkt werden, betekend dit dat de wildbeheereenheid niet goed functioneert.
2. anderzijds wordt nagegaan of het verwezenlijken van de maatregelen effectief leidt tot het verwezenlijken van de doelstellingen. Indien dit zo is, wijst dit erop dat de veronderstelde hypothesen juist waren en bevestigt dit de vertrekhypotesen van het beheer. Indien dit echter niet zo is, wijst dit erop dat de keuze van de maatregel in functie van de doelstelling niet goed was en dat vermoedelijk de onderliggende hypothesen (al dan niet slechts gedeeltelijk) incorrect of onvolledig zijn. Wanneer de doelstellingen van een wildbeheerplan niet verwezenlijkt worden, ondanks het feit dat alle voorgestelde maatregelen uitgevoerd werden, wijst dit dus niet op een slecht werkende wildbeheereenheid, maar wel op foutieve maatregelkeuzes of veronderstellingen.

Om een evaluatie van het al dan niet bereiken van de doelstelling mogelijk te maken, dienen de verwachte resultaten, voor zover mogelijk, meetbaar te zijn (veranderingen in aantal dieren, veranderingen in schadeniveau, ...) (zie technische doelstellingen). Wanneer de doelstelling niet vertaald kan worden naar effectief meetbare resultaten, riskeert men immers dat de evaluatie na verloop van tijd niet op een objectieve manier gebeurt. In die zin is het hanteren van zogenaamde ‘non-policy’-doelstellingen te allen tijde te vermijden. Dit zijn doelstellingen die niet vertaalbaar zijn naar technische doelstellingen en geen onmiddellijke aanleiding geven tot bepaalde maatregelen, omdat de doelstellingen zelf geen objectieve betekenis of definitie hebben (Caughley & Sinclair 1994). B.v. respecteren van de weidelijkheid, zonder dat er een duidelijke definitie bestaat voor wat weidelijk is; wat voor de ene weidelijk is, is dit niet noodzakelijk voor de andere, waardoor een objectieve evaluatie van het al dan niet verwezenlijken van deze doelstelling niet langer mogelijk is.

In een wildbeheerplan moet de nodige informatie terug te vinden zijn om de gekozen doelstellingen te verantwoorden. Naast de evolutie in voorjaarsstand en afschotcijfers is ook informatie over de schade aan land- en tuinbouwgewassen of bosverjonging enerzijds en informatie over de populatieparameters van de aanwezige populaties anderzijds een zeer belangrijk element. Het uitgebreide wildbeheerplan voorziet de nodige tabellen om deze belangrijke extra informatie te kunnen weergeven op een gestandaardiseerde manier.

Samenvatting deel I

De **doelstelling** voor het toekomstig wildbeheer wordt bepaald vertrekkend van de waargenomen situatie op het terrein in combinatie met maatschappelijke overwegingen en de belangen van derden (land- en tuinbouw, bosbouw, natuur). Na het bepalen van de **algemene doelstellingen** (al dan niet per soort), dienen deze vertaald te worden naar **concrete, meetbare technische doelstellingen**. Met uitzondering van de algemene doelstelling 'beperken van schade door de soort' worden in het wildbeheerplan enkel concrete, meetbare, technische doelstellingen vermeld. Indien de doelstelling 'beperken van schade' wordt gekozen, moet in de tekstuele toelichting aangegeven worden welke technische, meetbare doelstellingen binnen de termijn van het wildbeheerplan nagestreefd zullen worden.

De keuze van de **maatregelen** vloeit voort uit deze doelstellingen op basis van de huidige kennis betreffende wildbeheer en hypothesen over de mogelijk gevolgen van de beheermaatregelen. De maatregelkeuze wordt vergemakkelijkt door gebruik te maken van een **beslissingsmatrix** die rekening houdt met zowel ecologische, economische, praktische, technische, sociale en politieke haalbaarheid van de mogelijke scenario's. Deze maatregelkeuze dient duidelijk gedocumenteerd te worden.

De **evaluatie** van het beheer omvat de evaluatie van de werking van de wildbeheereenheid, namelijk het al dan niet uitvoeren van de gekozen maatregelen, zowel als de evaluatie van de veronderstellingen die geleid hebben tot deze maatregelkeuze. Deze laatste evaluatie is een bron van nieuwe kennis en informatie over wildbeheer. Deze nieuwe kennis kan op zijn beurt leiden tot het bepalen van nieuwe beheerdoelstellingen en maatregelen.

B.v. 2 vraatschade door reeën

Wanneer in een bepaald gebied een 'onaanvaardbaar' niveau van schade wordt vastgesteld waarvan men veronderstelt dat het door reeën veroorzaakt wordt, kan de **algemene doelstelling** 'het verminderen van de negatieve gevolgen van de aanwezige reepopulatie' zijn. Vertaald naar een **technische doelstelling** wordt dit 'het verlagen van het schadeniveau, zoals bijvoorbeeld het percentage aangevreten boompjes per 100 aangeplante boompjes' of 'het verlagen van het percentage aangevreten natuurlijke zaailingen'. Vertrekkend van de veronderstelling dat meer reeën voor meer schade zorgen, zou men ervoor kunnen opteren als **beheermaatregel** 'het afschot te verhogen' en dit in de veronderstelling dat een hoger afschot tot een afname van de reepopulatie en dus tot een afname van de schade zal leiden. Deze veronderstelling is gebaseerd op twee **hypothesen**:

- meer reeën zorgen voor meer schade;
- een hoger afschot reduceert de aanwezige populatie.

Na verloop van tijd dient enerzijds geëvalueerd te worden of de wildbeheereenheid al dan niet een hoger afschot verwezenlijkt heeft (= evaluatie van de werking van de wildbeheereenheid). Anderzijds dient nagegaan te worden of dit hogere afschot *i)* aanleiding geeft tot een afname van de populatie en *ii)* een afname van de populatie leidt tot minder schade. Indien de eerste hypothese ontkracht wordt, kan dit erop wijzen dat de afschotquota nog niet hoog genoeg zijn of verkeerd gekozen zijn, b.v. verdeling over de verschillende categorieën om de populatiegrootte te doen afnemen. Indien de populatie wel afgenomen is maar de schade niet afneemt, dient gezocht te worden naar andere maatregelen die kunnen zorgen voor het realiseren van de beheerdoelstelling, namelijk een afname van de schade. Mogelijke opties hiervoor zijn het toepassen van een andere spreiding van het afschot in tijd en/of ruimte, het plaatsen van rasters of het zoeken naar mogelijk andere dieren die verantwoordelijk zijn voor de schade (haas, insecten, vogels, ...).

Resultaat

5. Algemeen

Er werden twee versies van een draaiboek voor het opmaken van een wildbeheerplan uitgewerkt. Enerzijds een **‘beperkt wildbeheerplan’**. Hierin vindt men enkel de verplichte tabellen en documenten die conform de bijlagen van het huidige besluit van 1/12/1998 wettelijk vereist zijn.

Anderzijds werd er een model uitgewerkt voor een **‘uitgebreid wildbeheerplan’**. Dit bevat naast de tabellen en documenten die wettelijk verplicht zijn, verschillende andere tabellen die gebruikt kunnen worden bij het opmaken van een degelijk wildbeheerplan. Deze uitgebreidere versie maakt het mogelijk meer achtergrondinformatie en verduidelijking te geven bij de wettelijk vereiste gegevens. Het gaat zowel om gegevens die betrekking hebben op de belangen van anderen (land- en tuinbouwschade, bosbouw, natuurdoelstellingen), als om gegevens die meer uitleg geven over de knelpunten of moeilijkheden bij het verwezenlijken van de vooropgestelde wildbeheeractiviteiten (b.v. jachtbeperking in tijd en ruimte en/of jachtverbod of beperkingen voor het uitvoeren van bestrijding).

Tot slot werd in het uitgebreid wildbeheerplan ook de mogelijkheid voorzien om, naast het wettelijk verplichte liggingsplan (zie volgende paragraaf), kaarten toe te voegen die een aanduiding geven van andere voor het wildbeheer belangrijke gebieden (vogelrijke gebieden, natuureservaten, habitat- en vogelrichtlijngebieden en Ramsargebieden) en via tabellen uitleg te geven bij de mogelijke implicaties en aandachtspunten van deze gebieden voor het wildbeheer. Zoals hoger vermeld is het de bedoeling dat het uitgebreid wildbeheerplan alle gegevens bevat die de keuze van de doelstellingen en maatregelen verduidelijken en verantwoorden naar de lezer toe.

6. Liggingsplan

Voor het opmaken van zowel het beperkt als het uitgebreid wildbeheerplan, dient een liggingsplan opgemaakt te worden. Hierop moeten de jachtterreinen van de aangesloten jachtrechthouders aangeduid worden. Deze terreinen worden genummerd. In de bijhorende tabel (T1_jachtvelden¹) worden per jachtveld de gegevens van de verantwoordelijke jachtrechthouder en de oppervlakte van de jachtterreinen vermeld. Daarnaast kunnen op deze kaart ook de niet-bejaagde gebieden (gebieden waar niemand jaagt) en die gebieden die bejaagd worden door jagers die geen lid zijn van de wildbeheereenheid aangeduid worden. Deze kaart moet opgestuurd worden naar de woudmeester van de provincie waarin het grootste deel van de jachtterreinen van de wildbeheereenheid zich bevindt. De buitendienst van de Afdeling Bos & Groen digitaliseert deze informatie en controleert of er geen overlappingen zijn met jachtterreinen die niet aangesloten zijn bij de wildbeheereenheid (conform BVR 1/12/1998).

6.A. Beperkt wildbeheerplan

Naast het liggingsplan moet het beperkt wildbeheerplan (zie bijlage I) de volgende tabellen bevatten:

- ✓ *een tabel met de gegevens van de jachtrechthouders en de oppervlakte van hun jachtterreinen (T1_jachtvelden);*
- ✓ *een tabel met de biotoopbeschrijving -grondgebruik (T2_biotopen en grondgebruik);*
- ✓ *een beschrijving van de evolutie van de voorjaarsstand en van het afschot van de laatste 5 jaar (T3_wildinvoergegevens);*
- ✓ *een overzicht van de beheerdoelstellingen en beheermaatregelen per soort (T4_doelstellingen en maatregelen).*

¹ De nummers van de tabellen (T*) verwijzen naar de tabellen in bijlage I en II.

Zeker voor wat betreft het laatste punt (de beheerdoelstellingen en maatregelen), is het noodzakelijk om a.d.h.v. het tekstdocument (zie bijlage) meer achtergrondinformatie en uitleg te geven. Deze uitleg moet niet per soort opgegeven worden, maar eerder per maatregel. Indien bijvoorbeeld voor verschillende soorten (patrijs, haas, ...) biotoopverbeterende maatregelen gepland worden, moet dezelfde toelichting niet voor elke soort herhaald worden. Voor meer uitleg over het bepalen van de doelstellingen en maatregelen, zie het vorige hoofdstuk. Meer uitleg over de tabellen 1 tot 3 is terug te vinden in de uitleg over het uitgebreid wildbeheerplan (zie volgend hoofdstuk).

Tot slot dient in het beperkt wildbeheerplan ook aangegeven te worden welke stappen de wildbeheereenheid zal ondernemen om de samenwerking tussen de leden van de wildbeheereenheid te bevorderen (# vergaderingen, activiteiten) en welke maatregelen er genomen zullen worden om het toezicht binnen de wildbeheereenheid te verbeteren.

6.B. Uitgebreid wildbeheerplan

Ook van het uitgebreid wildbeheerplan vormt het liggingsplan één van de basiselementen. Verder bevat het uitgebreid wildbeheerplan naast de wettelijk verplichte gegevens (die ook opgenomen zijn in het beperkt wildbeheerplan) gegevens die, alhoewel ze wettelijk niet verplicht zijn, zeer belangrijk zijn in het kader van het wildbeheer binnen de wildbeheereenheid (zie hoger).

Voor het opmaken van de tekst van het uitgebreid wildbeheerplan werd een tekstsjabloon gemaakt (zie bijlage II). Daarnaast werd een reeks tabellen in Excel aangemaakt, die als sjablonen kunnen gebruikt worden bij het opmaken van het uitgebreid wildbeheerplan. Deze tekstdocumenten en Excel-tabellen kunnen gedownload worden van de internetsite van het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (www.ibw.vlaanderen.be). De volgende tabellen zijn in bijlage terug te vinden:

- ✓ *Tabel 1 (verplicht): gegevens van de jachtrechthouders en de oppervlakte van hun jachtterreinen (T1_jachtvelden). De nummering die gebruikt wordt in de tabel is dezelfde als de nummering die op het liggingsplan vermeld wordt.*
- ✓ *Tabel 2 (verplicht): biotoopgegevens (T2_biotopen en grondgebruik). Voor het invullen van deze tabel werd gebruik gemaakt van een beperkt aantal klassen, zodat het aantal fouten beperkt blijft. Deze tabel heeft als bedoeling een overzicht te geven van de samenstelling van de wildbeheereenheid in zijn geheel en de interne verschillen in biotoopsamenstelling tussen de verschillende jachtterreinen die deel uitmaken van de wildbeheereenheid.*
- ✓ *Tabel 3 (verplicht): beschrijving van de evolutie van de geschatte voorjaarsstand en van het afschot van de laatste vijf jaar. Wanneer gebruik gemaakt wordt van het Excel-werkboek moet men enkel de gegevens (de rode velden) op de bladzijde ‘absolute cijfers’ invullen. Deze gegevens worden dan automatisch op de andere bladzijden van het Excel-werkboek ingevuld als relatieve cijfers en vertaald naar de nodige grafieken. Al deze grafieken kunnen afgedrukt worden om ze toe te voegen aan het uitgebreid wildbeheerplan. Het is zeer belangrijk de oppervlakte waarvoor de gegevens gelden, in te vullen voor zowel de voorjaarsstellingen als de afschotstatistieken (T3_wildinvoergegevens). Deze oppervlakte is de som van de oppervlaktes van alle jachtterreinen waarvoor gegevens gerapporteerd werden in dat werkjaar. Aan de hand van deze informatie kunnen immers de relatieve afschotstatistieken (per 100 ha) en de relatieve voorjaarsstand berekenend worden. Zonder een correctie voor mogelijke veranderingen in de oppervlakte waarvoor de gegevens geldig zijn (wijzigingen in het aantal aangesloten jachtterreinen of leden die hun gegevens niet binnenleverden) loopt men het risico dat toenamen of afnamen in afschot of voorjaarsstand geen reflectie zijn van de aanwezige wildstand, maar enkel van een verandering in bejaagde oppervlakte (zie voorbeeld 3).*

Vb. 3. Vier jaar reewildafschot in een wildbeheereenheid met een veranderende oppervlakte

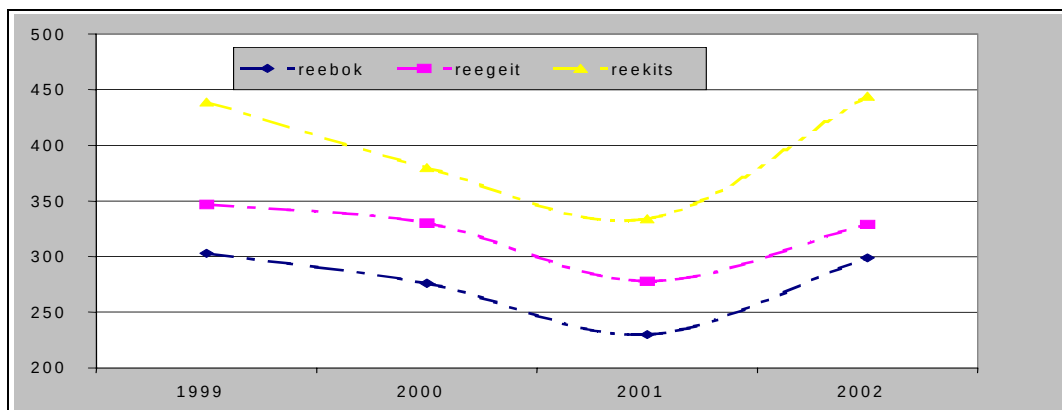
De onderstaande tabel geeft een overzicht van de absolute cijfers voor het afschot van reebok, geit en kits binnen een wildbeheereenheid. Zoals uit de tweede rij blijkt (oppervlakte), verandert de oppervlakte waarop het afschot betrekking heeft echter in de loop van de jaren.

Jaartal	1998	1999	2000	2001	2002
Oppervlakte	0	8993	7969	6558	7969
reebok	0	303	276	230	299
reegeit	0	347	330	278	329
reekits	0	439	380	334	444

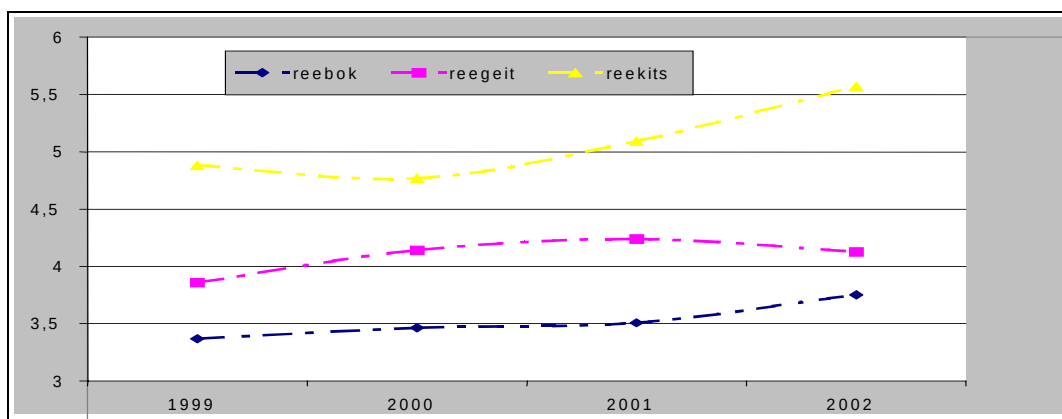
Door gebruik te maken van de informatie over de jaarlijkse oppervlakte, kan het afschot per 100 ha voor elke categorie en voor elk jaar berekend worden.

Jaartal	1998	1999	2000	2001	2002
reebok	0	3,369287	3,463421	3,507167	3,752039
reegeit	0	3,858557	4,141047	4,239097	4,128498
reekits	0	4,881575	4,768478	5,093016	5,57159

De onderstaande figuren geven beide gegevenssets weer. De eerste figuur toont de evolutie op basis van de absolute cijfers, de tweede geeft de evolutie op basis van de relatieve cijfers. Hieruit wordt duidelijk dat men op basis van de absolute cijfers zou kunnen besluiten dat er in 2001 een terugval was in het afschot en in 2002 een toename van het afschot. De grafiek van de relatieve cijfers toont echter aan dat dit beeld enkel het gevolg is van een daling van de bejaagde oppervlakte in 2001, die terug gecorrigeerd wordt in 2002 (wegvallen van een bepaalde jachtgroep, bijna 1500 ha in 2001). Het werkelijke afschotverloop vertoont, met uitzondering van reegeit, een stijging in zowel 2001 als 2002.

Evolutie van het reewildafschot in absolute cijfers.

Evolutie van het reewildafschot in relatieve cijfers.

- ✓ Tabel 4 (facultatief): interne spreiding van het afschot en de voorjaarsstand binnen de wildbeheereenheid. Door de bladzijden 'voorjaar absoluut' en 'afschot absoluut' per jachtveld in te vullen, worden de relatieve cijfers automatisch per jachtveld berekend. Deze gegevens maken het mogelijk een inzicht te krijgen in de interne verschillen in densiteiten en afschot binnen de wildbeheereenheid. Deze facultatieve gegevens worden enkel voor het laatste jaar van de erkenning ingevuld (T4_interne_spreiding).
- ✓ Tabel 5 (facultatief): deze tabel geeft een beeld van de evolutie van gevonden valwild binnen de wildbeheereenheid (T5_valwild). Cijfers omtrent valwild vormen op zich een zeer moeilijk te interpreteren bron van informatie, vermits de hoeveelheid gevonden valwild niet enkel afhankelijk is van populatiedynamische factoren (aantal dieren, emigratie, ...), maar ook in sterke mate samenhangt met de veranderingen in de doodsoorzaken van de dieren (landbouw, verkeer, ...) en met de aandacht die jagers of jachtwachters hebben voor deze problematiek. Een sterke toename in valwild kan dus zowel het gevolg zijn van een verhoogd aantal verkeersslachtoffers als van een grotere opmerkzaamheid van een jachtwachter die bijvoorbeeld meer tijd heeft om op het terrein aanwezig te zijn.
- ✓ Tabel 6 (facultatief): lijst van terreinen waarop niet gejaagd mag worden of waarop bepaalde beperkingen gelden. Aan de hand van deze tabel kan toelichting gegeven worden bij het statuut (natuurgebied, vogelrijk gebied, ...) en de jachttechnische gevolgen van terreinen waarop de jacht niet uitgeoefend mag worden of beperkt is. Het opmaken van een kaart met de aanduiding van deze terreinen gebeurt door de Afdeling Natuur in samenwerking met de verantwoordelijke van de wildbeheereenheid (T6_gebieden met jachtbeperking of verbod). Op deze kaart (en met dezelfde nummering in de tabel) worden bijvoorbeeld natuurreservaten (jachtverbod of jachtbeperkingen), vogelrijke gebieden (beperkingen in openingsperiode en bestrijdingsmogelijkheden) en vogelrichtlijngebieden (loodbagelbesluit) aangegeven.
- ✓ Tabel 7 (facultatief): aan de hand van deze tabel kan aangegeven worden in welke jachtterreinen er frequent problemen optreden van schade aan land- en/of tuinbouwgewassen. Bij deze tabel kunnen als bijlage kopijen van de meldingsformulieren voor de bijzondere jacht en bestrijding (bijlage I en II van het openingsbesluit) van de afgelopen jaren worden toegevoegd (T7_landbouwschade).
- ✓ Tabel 8 (facultatief): in deze tabel kan worden aangegeven welke de belangrijkste boscomplexen binnen de wildbeheereenheid zijn, of deze al dan niet verpacht worden en/of er bestrijding plaatsvindt (T8_boscomplexen).
- ✓ Tabel 9 (verplicht): deze verplichte tabel geeft een schematisch overzicht van de beheerdoelstellingen en maatregelen voor de volgende erkenningsperiode en dit samen met de evolutie van de geschatte voorjaarsstand en van het afschot in de vorige erkenningsperiode. In het tekstdocument dient er toelichting gegeven te worden bij de verschillende voorgestelde technische doelstellingen en maatregelen (T9_doelstellingen en maatregelen). De evolutie van de laatste jaren kan afgeleid worden uit de grafieken en relatieve gegevens van tabel 3. Het is hierbij belangrijk een eenduidige notatie in het ganse document te hanteren. De volgende symbolen kunnen gebruikt worden voor het invullen van de eerste twee kolommen: plus (+) voor een stijging, min(-) voor een daling, gelijk aan-teken (=) voor een constant gebleven toestand en een tilde (~) wanneer de evolutie over de verschillende jaren bijvoorbeeld eerst een daling en vervolgens terug een stijging vertoont. Een vraagteken (?) kan gebruikt worden wanneer er geen gegevens gekend zijn of de gegevens niet toelaten een conclusie te trekken. Voor het aanduiden van de doelstellingen en de maatregelen per soort zet men gewoon een kruisje in de kolom(men) die van toepassing zijn voor die soort. Het is mogelijk meer dan één doelstelling en/of maatregel aan te duiden per soort. Zo kan men bijvoorbeeld voor haas zowel toename van de voorjaarsstand als toename van het afschot samen als doelstelling voor het beheer kiezen (met als achterliggende algemene doelstelling 'op een duurzame manier toch jaarlijks een hoger afschot te kunnen verwezenlijken (optimaliseren van de jaarlijkse oogst)'). Een afname van de voorjaarsstand werd niet weerhouden als doelstelling voor het beheer, vermits dit (bijna) altijd een maatregel is die men neemt om een andere technische doelstelling te verwezenlijken, zoals het tegengaan van de negatieve gevolgen van de aanwezigheid van de soort (zie voorbeeld 1). Daarentegen kan een toename van de voorjaarsstand wel een technische doelstelling op zich zijn, met name voor soorten die de laatste jaren gekenmerkt werden door een terugval in voorjaarsstand (patrijs, haas,...). Bestrijding als maatregel voor soorten waarbij de technische doelstelling het tegengaan van de negatieve gevolgen van de aanwezigheid van de soort is, wordt bij de maatregelen aangeduid als 'andere'. In een bijhorend tekstdocument kan dit dan toegelicht worden.

- ✓ *Tabel 10 (facultatief): op deze streeplijst van in Vlaanderen voorkomende zoogdieren kan de aanwezigheid van een soort en de evolutie van de soort in de laatste vijf jaren weergegeven worden. Voor het weergeven van de evolutie wordt gebruik gemaakt van de volgende drie mogelijkheden: '+' (stijgend), '-' (dalend) en '=' (gelijk). De afwezigheid van een soort wordt niet genoteerd; enkel wanneer men zeker is dat een bepaalde soort in het gebied aanwezigheid is (gezien, gehoord of sporen gezien) wordt dit aangeduid in de tabel. Voor de muizen, spitsmuizen en vleermuizen kan men kiezen voor het aanduiden van de aanwezigheid van de groep in zijn geheel (zonder onderscheid naar de soort) of het aanduiden van de aanwezigheid van een specifieke soort (T10_zoogdierenlijst). Deze tabel (en ook de volgende tabellen) moeten het mogelijk maken, op niveau van de wildbeheereenheid, de waarnemingen van de mensen op het terrein samen te brengen.*
- ✓ *Tabel 11 (facultatief): deze streeplijst omvat de dag- en nachtroofvogels. Voor het invullen worden dezelfde symbolen gebruikt als voor tabel 10 (T11_dag en nachtroofvogels). Hiervoor wordt ook dezelfde filosofie gehanteerd als voor tabel 10. Enkel deze soorten waarvan men zeker is dat ze de laatste 5 jaar waargenomen werden, worden aangeduid.*
- ✓ *Tabel 12 (facultatief): lijst van soorten waarmee geregeld problemen optreden. Hoewel sommige soorten al in de andere streeplijsten opgenomen zijn, wordt er toch speciale aandacht voor deze soorten gevraagd. Vandaar het bestaan van deze extra tabel (T12_probleemsoorten).*

Net zoals bij het beperkt wildbeheerplan dient er in de tekst vermeld te worden welke stappen de wildbeheereenheid zal ondernemen om de samenwerking tussen de leden van de wildbeheereenheid te bevorderen (# vergaderingen, activiteiten,...) en welke maatregelen er genomen zullen worden om het toezicht binnen de wildbeheereenheid te verbeteren. Hiervoor werd in de tekst (uitgebreid wildbeheerplan.doc) de rubriek G en H voorzien. Ook werd er ruimte voorzien voor de verwezenlijkingen van de laatste jaren en voor de belangrijkste knelpunten.

Literatuurlijst

- Caughley, G. & Sinclair, A. 1994. Wildlife Ecology and Management. Blackwell Science
- Bolton, M. 1997 Conservaton and the Use of Wildlife Resources. Chapman & Hall, London, UK.
- Van den Berge, K., Verlinde, R., Casaer, J. & Bauwens, D. 2003. Faunabeheer – cursus bosbouwbequaamheid. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, Afdeling Bos & Groen, Brussel, België.
- Krausman, P. 2002. Introduction to Wildlife Management. Prentice Hall, Upper Saddle River, USA
- Lancia, R., Nichols, J. & Pollock, K. 1996. Estimating the number of animals in wildlife populations. In:Bookhout, T.A.: Research and management techniques for wildlife and habitats. Wildlife Society
- Milieubeleidsplan 2003-2007. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap 2003.
- IUCN resolutie 2.29. IUCN Policy Statement on Sustainable Use of Wild Living Resources. 2002. Amman.
- Jenkins, R.W.G. & Edwards, S.R. Sustainable use of wild species: a draft guide for decision makers. IUCN – World Conservation Union, Nairobi, Kenya.

Bijlage I. Beperkt wildbeheerplan

Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
Gaverstraat 4
9500 Geraardsbergen

dr.ir.Casaer Jim
jim.casaer@lin.vlaanderen.be
054/ 43 71 44

Neukermans Axel
axel.neukermans@lin.vlaanderen.be
054/ 43 71 45

A. Algemene administratieve gegevens

A.I Situering

Geef hier een algemene situering van de wbe

A.II Inventarisatie

Naam Wbe	
Oppervlakte	
Voorzitter	
adres	
Tel/ Gsm	
Fax	
Bestaande uit	aantal jachtvelden:

Tabel 1: lijst van de jachtrechthouders → verplicht

Vul op tabel 1 (zie achteraan) de gegevens per jachtrechthouder in, de nummers komen overeen met de nummers op het liggingsplan.

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 1.

A.III de biotopen

Tabel 2: biotoopgegevens – grondgebruik → verplicht

Per jachtveld worden de biotoopgegevens ingevuld in tabel 2.

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 2.

B. Evolutie fauna

B.I Statistieken

Tabel 3: wildstand – evolutie afschot en schatting voorjaarsstand → verplicht

De jaarlijkse oppervlakte (som van de jachtgebieden) en het start- en eindjaar van de periode dienen ook ingevuld te worden op tabel 3.

B.II Beschrijving evolutie + opmerkingen

Grofwild:

Kleinwild: (haas, patrijs, fazant)

Waterwild:

Overig wild:

Bestrijding (niet-wildsoorten):

volgende soorten: kraaien, gaaien en eksters (eventueel spreeuw, zilvermeeuw en kokmeeuw)

--

C.I Doelstellingen en maatregelen

Tabel 4 – doelstellingen en maatregelen – volgende vijfjaar voor wildbeheer → verplicht

C.II Beschrijving

Grofwild:

Kleinwild: (haas, patrijs, fazant)

Waterwild:

Overig wild:

--

Bestrijding (niet-wildsoorten):

volgende soorten: kraaien, gaaien en eksters (eventueel spreeuw, zilvermeeuw en kokmeeuw)

--

D. Concrete maatregelen die genomen zullen worden in het kader van het bevorderen van de samenwerking tussen de leden van de WBE (vergaderingen, activiteiten ...)

verplicht

E. Concrete punten in het kader van het bevorderen van het toezicht en de controle binnen de wbe

verplicht

Tabel 1: Jachtvelden

jachtveldnummer	naam	adres	postcode	gemeente	oppervlakte in hectaren	%
					1	1
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
		totaal			1	1

Tabel 2: biotopen en grondgebruik

[illegible]

Tabel 3: populatietrends periode – wildinvoergegevens

Evolutie van de bejaagde oppervlakte binnen de WBE

<i>jaartal</i>						<i>jaartal</i>					
<i>oppervlakte</i>						<i>oppervlakte</i>					
<i>aantal jachtterreinen</i>						<i>aantal jachtterreinen</i>					

Absolute cijfers

Soort

reebok
reegeit
reekits

haas

--	--	--	--	--

wild konijn

--	--	--	--	--

koppels patrijzen

--	--	--	--	--

fazanthaan
fazanthen

koppels wilde eend

--	--	--	--	--

aantal bezette vossenburchten

--	--	--	--	--

Soort

reebok
reegeit
jaarlingbok
smalree
bokkits
geitkits

haas : M
haas : V

konijn : M
konijn : V

patrijshaan
patrijshen
patrijs juv.

fazanthaan
fazanthen

wilde eend : M
wilde eend : V

smient
meerkoet
grauwe gans
canadagans

vos: M
vos: V

houtduif
kraai
gaai
ekster

[Overzicht van de grafieken: gegevens invullen via deze hyperlink](#)

Tabel 4: doelstellingen en maatregelen *

Soort	Populatie-trend laatste vijfjaar	A. afschot (+ / - / = / ~)	B. voorjaarsstand (+ / - / = / ~)
<i>ree</i>			
<i>haas</i>			
<i>konijn</i>			
<i>patrijs</i>			
<i>fazant</i>			
<i>wilde eend</i>			
<i>smient</i>			
<i>meerkoet</i>			
<i>grauwe gans</i>			
<i>canadagans</i>			
<i>vos</i>			
<i>Verwilderde kat</i>			
<i>houtduif</i>			
<i>kraai</i>			
<i>gaai</i>			
<i>ekster</i>			
<i>spreeuw</i>			
<i>zilvermeeuw</i>			
<i>kokmeeuw</i>			

1. Doelstelling							
1.A. toename van de voorjaarsstand							
1.B. constante voorjaarsstand							
1.C. constant houden van de jaarlijkse oogst							
1.D. toename van jaarlijkse oogst							
1.E. beperken van de negatieve gevolgen							
1.F. andere							

2. Maatregelen				
2.A. toename van het afschot				
2.B. afname van het afschot				
2.C. habitatverbetering (dekking en/of voedsel)				
2.D. aanduiden rustzones				
2.E. bijvoeding				
2.F. wijzigingen in bejagingsmethode				
2.G. andere				

(*voor toelichting, zie vorige paragrafen)

Bijlage II. Uitgebreid wildbeheerplan

Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
Gaverstraat 4
9500 Geraardsbergen

dr.ir.Casaer Jim
jim.casaer@lin.vlaanderen.be
054/ 43 71 44

Neukermans Axel
axel.neukermans@lin.vlaanderen.be
054/ 43 71 45

A. Algemene administratieve gegevens

A.I Situering

Geef hier een algemene situering van de wbe

A.II Inventarisatie

Naam Wbe	
Oppervlakte	
Voorzitter	
adres	
Tel/ Gsm	
Fax	
Bestaande uit	<i>aantal jachtvelden:</i>

Tabel 1: lijst van de jachtrechthouders → verplicht

Vul op tabel 1 (zie achteraan) de gegevens per jachtrechthouder in, de nummers komen overeen met de nummers op het liggingsplan.

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 1.

A.III de biotopen

Tabel 2: biotoopgegevens – grondgebruik → verplicht

Per jachtveld worden de biotoopgegevens ingevuld in tabel 2.

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 2.

B. Evolutie fauna

B.I a.Statistieken

Tabel 3: wildstand – evolutie afschot en schatting voorjaarsstand → verplicht

*De **jaarlijkse oppervlakte** (som van de jachtgebieden) en het start- en eindjaar van de periode dienen ook ingevuld te worden op tabel 3.*

B.I.b Interne spreiding

Tabel 4: interne spreiding - evolutie afschot en schatting voorjaarsstand per jachtveld

Facultatieve tabel 4:

Voorjaarsdensiteit laatste jachtjaar (absolute cijfers)
Afschot per km² in het laatste jachtjaar (absolute cijfers)

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 4.

B.II Beschrijving evolutie + opmerkingen

Grofwild:

Kleinwild: (haas, patrijs, fazant)

--

Waterwild:

--

Overig wild:

--

Bestrijding (niet-wildsoorten):

volgende soorten: kraaien, gaaien en eksters (eventueel spreeuw, zilver- en kokmeeuw)

--

B.III: Aanwezigheidslijsten fauna

[T10 zoogdieren](#) - facultatief (tabel 10)

[T11 dag- en nachtroofvogels](#) - facultatief (tabel 11)

[T12 probleemsoorten](#) - facultatief (tabel 12)

Opmerkingen

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met de bovenstaande tabellen.

--

B.IV Valwild

Onder valwild verstaat men alle dieren die dood gevonden worden en niet geschoten werden (landbouw, verkeer, ziektes, ...)

[Tabel 5](#): valwild - facultatief

Opmerkingen:

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 5.

C. Jachtbeperkingen en jachtverboden

[Tabel 6](#): facultatief

In deze tabel worden alle gebieden opgenomen (en tevens aangeduid op een kaart) waar een jachtverbod of jachtbeperkingen van kracht zijn. Deze beperkingen kunnen zowel slaan op de bejaagbare soorten in het gebied (vb. enkel reewild), jachtperiodes (vogelrijke gebieden) of op de jachtmethode (geen loodhagel, enkel aanzitjacht). Indien enkel bestrijding toegelaten is wordt dit tevens vermeld in de tabel (welke soorten en welke beperkingen) en dient aangeduid te worden dat er geen jacht is in het gebied.

*Beperkingen in de jacht (aantal jachtdagen in een bepaald gebied, tijdelijk of ruimtelijk niet bejagen van bepaalde soorten) die door de WBE zelf beslist worden, dienen **niet opgenomen** te worden in deze tabel maar worden opgenomen onder **maatregelen in tabel 9**.*

Opmerkingen: consequenties voor het wildbeheer - aandachtspunten

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 6.

D. Land- en tuinbouw – schadeproblematiek

Tabel 7: facultatief – overzicht jachtvelden en land en tuinbouwschade

- Bij deze tabel worden als bijlage kopijen van de meldingsformulieren voor de bijzondere jacht en bestrijding (bijlage I en II van het openingsbesluit) van de afgelopen jaren toegevoegd.

Opmerkingen: consequenties voor het wildbeheer - aandachtspunten

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 7.

E. Bosbouw

Tabel 8: facultatief - overzicht van de belangrijkste boscomplexen en hun bejaging

Opmerkingen : consequenties voor het wildbeheer - aandachtspunten

Schrijf hier uw opmerkingen in verband met tabel 8.

F.I Doelstellingen en maatregelen.

Tabel 9: doelstellingen en maatregelen – volgende vijfjaar voor wildbeheer → verplicht

F.II Beschrijving

Grofwild:

Kleinwild: (haas, patrijs, fazant)

Waterwild:

Overig wild:

Bestrijding (niet-wildsoorten):

volgende soorten: kraaien, gaaien en eksters (eventueel spreeuw, zilver- en kokmeeuw)

--

G. Concrete maatregelen die genomen zullen worden in het kader van het bevorderen van de samenwerking tussen de leden van de WBE (vergaderingen, activiteiten, ...).

verplicht

--

H. Concrete punten in het kader van het bevorderen van het toezicht en de controle binnen de WBE.

verplicht

I. Verwezenlijkingen van de laatste vijf jaar - relatie met de doelstellingen van het vorige wildbeheerplan

J. Knelpunten en besluiten

Tabel1: Jachtvelden

jachtveldnummer	naam	adres	postcode	gemeente	oppervlakte in hectaren	%
					1	1
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
						0
		totaal			1	1

Tabel 2: biotopen en grondgebruik

jachtveldnummer	jachtveldhouder	loofbos	naaldbos	gemengd bos	akkergewassen	fruitteelt	weiland	wildakker/ braakliggende gronden/ ruigte	water	bebouwd gebied (woon en industriezone P)	andere	Som	Procentueel %
Som													

Tabel 3: populatietrends periode – wildinvoergegevens

Evolutie van de bejaagde oppervlakte binnen de WBE									
jaartal						jaartal			
oppervlakte						oppervlakte			
aantal jachtterreinen						aantal jachtterreinen			
Absolute cijfers									
Soort					Soort				
reebok						reebok			
reegeit						reegeit			
reekits						jaarlingbok			
						smalree			
						bokkits			
						geitkits			
haas						haas : M			
						haas : V			
wild konijn						konijn : M			
						konijn : V			
koppels patrijzen						patrijshaan			
						patrijshen			
						patrijs juv.			
fazanthaan						fazanthaan			
fazanthen						fazanthen			
koppels wilde eend						wilde eend : M			
						wilde eend : V			
aantal bezette vossenburchten						smient			
						meerkoet			
						grauwe gans			
						canadagans			
						vos: M			
						vos: V			
						houtduif			
						kraai			
						gaai			
						ekster			

[Overzicht van de grafieken: gegevens invullen via deze hyperlink](#)

Tabel 4: voorjaarsdensiteit laatste jachtjaar (absolute cijfers – per jachtveld)

[illegible]

Overzicht van de gegevens per jachtveld absoluut en relatief: [gegevens invullen via deze hyperlink](#)

Tabel 4: afschot per km² in het laatste jachtjaar (absolute cijfers– per jachtveld)

[illegible]

Tabel 5: valwild

Absolute cijfers valwild (laatste 5 jaar)

jaartal					
oppervlakte					
Soort					
reebok					
reegeit					
reekits					
haas					
wild konijn					
patrijs					
Nesten					
fazanthaan					
fazanthen					
nesten					
wilde eend					
nesten					
vos					
andere					

Tabel 5 bis: valwild laatste kalenderjaar / oorzaken

oorzaak soort	Verkeer	Ziekte	Landbouw	Stroperij	Andere
reebok					
reegeit					
reekits					
haas					
wild konijn					
patrijs					
nesten					
fazanthaan					
fazanthen					
nesten					
wilde eend					
nesten					
vos					
andere					

Tabel 6: overzicht van gebieden met jachtbeperkingen of jachtverbod

[illegible]

Tabel 7: land- en tuinbouwschade

[illegible]

Tabel 8: belangrijkste boscomplexen

Naam	eigenaar	opp.	verpacht (ja/nee)	wildsoorten	schade (ja/nee)	bestrijding	diersoorten

Tabel 9: doelstellingen en maatregelen*

Soort	Populatietrend laatste vijf jaar		1. Doelstelling						2. Maatregelen									
ree			A. afschot (+ / - / = / ~)	B. voorjaarsstand (+ / - / = / ~)		1.A. toename van de voorjaarsstand	1.B. constante voorjaarsstand	1.C. constant houden van de jaarlijkse oogst	1.D. toename van jaarlijkse oogst	1.E. beperken van de negatieve gevolgen	1.F. andere	2.A. toename van het afschot	2.B. afname van het afschot	2.C. habitatverbetering (dekking en/of voedsel)	2.D. aanduiden rustzones	2.E. bijvoeding	2.F. wijzigingen in bejagingsmethode	2.G. andere
haas																		
konijn																		
patrijs																		
fazant																		
wilde eend																		
smient																		
meerkoet																		
grauwe gans																		
canadagans																		
vos																		
Verwilderde kat																		
houtduif																		
kraai																		
gaai																		
ekster																		
spreeuw																		
zilverbmeeuw																		
kokmeeuw																		

(* Voor toelichting zie volgende paragrafen (per diersoort))

Tabel 10: aanwezigheidslijst zoogdieren

	aanwezig (ja/nee)	evolutie laatste vijf jaar (+ , - , = zie tekst)
haas		
konijn		
wezel		
hermelijn		
bunzing		
amerikaanse nerts		
steenmarter		
boommarter		
otter		
das		
vos		
wasbeerhond		
wasbeer		
wilde kat		
lynx		
ree		
edelhert		
damhert		
everzwijn		
spitsmuizen, alle soorten		
dwergspitsmuis		
gewone bosspitsmuis		
tweekleurige bosspitsmuis		
waterspitsmuis/ millersspitsmuis		
huisspitsmuis		
veldspitsmuis		
West-Europese egel		
Europese mol		
vleermuizen, alle soorten		
mopsvleermuis (dwarsoorvleermuis)		
laatvlieger		
noordse vleermuis		
bechsteins vleermuis		
brandts vleermuis		
baardvleermuis		
meervleermuis		
watervleermuis		
ingekorven vleermuis		
vale vleermuis		
franjestaat		
bosvleermuis		
rosse vleermuis		
ruige dwergvleermuis		
gewone dwergvleermuis		
kleine dwergvleermuis		
gewone grootoorvleermuis		
grijze grootoorvleermuis		
tweekleurige vleermuis		
grote hoefijzerneus		
kleine hoefijzerneus		
bosmuis		
dwergmuis		
huismuis		
bruine rat		
zwarte rat		
rosse woelmuis		
aardmuis		
veldmuis		
ondergrondse woelmuis		
woelrat		
muskusrat		
beverrat		
Europese hamster		
hazelmuis		
eikelmuis		
Euraziatische rode eekhoorn		
Noord-Amerikaanse grijze eekhoorn		
Aziatische grondeekhoorn		
Europese bever		
zeehonden, alle soorten		
gewone zeehond		
grijze zeehond		
Wees kritisch voor jezelf. Noteer enkel de soorten waar je zeker van bent.		

Tabel 11: dag- en nachtroofvogels

B = broedvogels DW = Doortrekker en/of wintergast

Dagroofvogels	aanwezig (ja/ neen)	evolutie laatste vijf jaar (+,-,= → zie tekst voor uitleg)
visarend (DW)		
rode wouw (DW)		
zwarte wouw (DW)		
wespendief (B)		
buizerd (B)		
ruigpootbuizerd (DW)		
bruine kiekendief (B)		
blauwe kiekendief (DW)		
grijskeie (B, maar erg zeldzaam, vooral doortrekker)		
havik (B)		
sperwer (B)		
torenvalk (B)		
boomvalk (B)		
slechtvalk (B)		
smelleken (DW)		
roodpootvalk (DW)		
Nachtroofvogels		
kerkuil (B)		
bosuil (B)		
steenuil (B)		
ransuil (B)		
velduil (B, maar erg zeldzaam poldergebied, vooral doortrekker)		

Tabel 12: probleemsoorten

	aanwezig (ja/ neen)	evolutie laatste vijf jaar (+,-,= → zie tekst voor uitleg)
Vogelsoorten		
zwaangans		
nijlgans		
Indische gans		
magelaengans		
zwarte zwaan		
Zoogdieren		
Amerikaanse nerts		
beverrat		
muskusrat		
bruine rat		
zwarte rat		
grijze eekhoorn		
Siberische grondeekhoorn		
Reptielen en amfibieën		
geelwangschildpad		
roodwangschildpad		
brulkikker		
Ongewervelde diersoorten		
Turkse rivierkreeft		
gevlekte Amerikaanse rivierkreeft		
rode Amerikaanse rivierkreeft		

Tabel 3: wildinvoergegevens

tabel 3: wildinvoergegevens - populatietrends periode :

startjaartal	eindjaartal
2000	2004

Evolutie van de bejaagde oppervlakte binnen de WBE					
Jaartal	2000	2001	2002	2003	2004
Oppervlakte	5000	5000	5000	5000	5000
Aantal jachtterreinen	0	0	0	0	0

Jaartal	2000	2001	2002
Oppervlakte	0	0	0
Aantal jachtterreinen	0	0	0

Absolute cijfers

Voorjaarsstelling

Jaartal	2000	2001	2002	2003	2004
Soort					
reebok	1	2	2	8	2
reegeit					
reekits					
haas					
wild konijn					
koppels patrijzen					

Afschot

Jaartal	2000	2001	2002
Soort			
reebok	0	0	0
reegeit	0	0	0
jaarlingbok	0	0	0
smalree	0	0	0
bokkits	0	0	0
geitkits	0	0	0
haas : M	0	0	0
haas : V	0	0	0
konijn : M			
konijn : V			
patrijshaan	0	0	0
patrijshen	0	0	0
patrijs juv.	0	0	0

Tabel 4: interne spreiding - evolutie afschot en schatting voorjaarsstand per jachtveld

Voorjaarsdensiteit laatste jachtjaar (absolute cijfers)

[illegible]